

Talent

Mener yrkesfagene bør styres av arbeidsgiverne

To norske professorer mener skoleverket ikke er like skikket som arbeidsgivere til å utdanne elever i yrkesfag.

UTDANNELSE

Christine Gulbrandsen
Oslo

Det trengs store, strukturelle omlegginger av den videregående yrkesfagsutdannelsen, sier professor Johan From.

I en kronikk i fredagens utgave av DN skriver han og Hans Bonesrønning, begge professorer og tilknyttet Senter for innovasjon i utdanning ved Handelshøyskolen BI, at dagens modell ikke er liv laget. De mener dagens fireårige utdannelsesløp, der elevene er på skolen de to første årene og som lærlinger i en lærebedrift de to siste, bør endres radikalt.

- Skole og næringsliv klarer

ikke å samhandle godt nok til å gi elevene den kvaliteten og relevansen de trenger når de skal ut i arbeidslivet. Dessuten ser vi et stort problem med for få lærlingplasser, sier From.

Han foreslår et løp der næringslivet tar hovedansvaret for å lære opp sine fremtidige ansatte, og at skolens rolle blir å levere på de bestillingene næringslivet gir når det kommer til teori og opplæring i grunnleg-

gende ferdigheter.

- På den måten utvikles skolen til å bli mer relevant og spisset, samt at næringslivet forplikter seg i mye større grad til å bidra til at vi får høykompetente arbeidstagere som møter bedriftenes behov, sier From.

Ønsker mer praksis

- Jeg kunne nok ønske at det var mer praksis, kanskje 70 prosent praksis og 30 prosent teori - og at

praksisen startet fra første dag på yrkesskolen, sier Anje Aanjesen Pedersen.

18-åringen går Vg2 Kjøretøy på Sam Eyde videregående skole i Arendal. Til våren har han fullført de to første årene av det fireårige yrkesfaglige utdannelsesløpet. De har primært vært på skolebenken, bare med noen få, kortere praksisperioder ute i næringslivet. Men til høsten skal han ta fatt på det han egentlig

Ånje Aanjesen Pedersen, som går Vg2 Kjøretøy, ser veldig frem til det han egentlig har ventet på helt siden tiendeklasse: Praksisperioden i to år, og så arbeidslivet. - Hadde det vært mulig å velge en yrkesskoleutdanning som fikk meg rett ut i praksis etter tiende klasse, hadde jeg nok valgt det, sier 18-åringen.

Foto: Sondre Transeth

elevene inngår en fireårig kontrakt med en arbeidsgiver, hvor arbeidsgiver skal ha eneansvaret for opplæringen. All praktisk opplæring skal skje i bedriftene, men arbeidsgiver bestiller undervisningstjenester fra de videregående skolene, for eksempel undervisning i fellesfag.

- Det vil være nærliggende å anta at både fellesfag og programfag vil kunne gjøres mer relevante ved at skolen og arbeidsgiverne sammen utformer hva disse skal være. På den måte endres grensesnittet mellom skole og arbeidsliv grunnleggende - og elevene blir sosialisert inn i et arbeidsliv de skal tilbringe sine yrkesaktive tid i - og ikke inn i en skole de skal forlate, sier professoren.

Kunnskapsdepartementet avviser ikke idéen.

- Yrkesfaglig opplæring gir mye handlingsrom til at man kan avtale mellom fylkeskommuner, skoler og bedrifter når det gjelder fordelingen mellom skolene og praksis i bedrifter. En elev kan for eksempel begynne opplæringen direkte i bedrift og ha store deler av opplæringen i bedrift fram til fag- eller svennebrev, skriver Kunnskapsdepartementet i en e-post til DN.

Gjennom faget Yrkesfaglig fordypning, som utgjør om lag 20% av timene på førsteåret og om lag 25% av timene på andreåret, gjennomføres i stor grad opplæringen i bedrifter allerede.

- Samtidig har vi store utfordringer med å skaffe nok læreplasser til søkere hvert år. Om lag 8 000 læreplasser mangler. Det er derfor viktig å balansere belastningen mellom bedriftene og skolene, skriver Kunnskapsdepartementet.

- Har næringslivet tid til dette?

Rektor Nils Inge Øyna ved Sam Eyde videregående skole i Arendal, har sansen for radikale forslag for å få tankeprosessen i gang, men innrømmer at han synes Froms forslag blir for radikalt.

- I den foreslåtte modellen vil le det særlig vært én ting som bekymret meg: Har virkelig næringslivet tid til å drive med den opplæringen som ligger til grunn for å ta seg av 16 til 19-åringer i et opplæringsløp. Det er en svært krevende oppgave, og handler om mye mer enn fag - det er også mye sosialt som skal ivaretas.

Øyna ser at yrkesskolene er blitt vel teoretiske, og at det nok kunne vært en fordel for mange av yrkeselevene at programfagene var enda bedre tilpasset det yrkeslivet de skulle ut i.

- Yrkesretting av fellesfag er en akilleshæl. Det må vi få bedre til. Men samtidig, vi lever i et svært høyteknologisk samfunn med stadig større krav til teknologien. Det betyr at arbeidsoppgaver du før kunne utføre ved hjelp av et håndverk, blir mer og mer teoriintensive. Og det taler jo for at alle skal ha en bred, teoretisk plattform å stå på, sier han.

livsstil@dn.no

Fakta

Regjeringens tre hovedgrep for å endre yrkesfagsutdannelsen fra 2020:

Antall utdanningsprogrammer utvides fra åtte til ti. Målet er å gi økt faglig spesialisering og tidligere spesialisering. Yrkesfagsprogrammene blir da Bygg- og anleggsteknikk, Elektro, Helse- og oppvekstfag, Naturbruk, Restaurant og matfag, Teknikk og industriell produksjon, Design og tradisjonshåndverk (NY), ikt og medieproduksjon (NY), Salg, service og reiseliv (NY), Frisør, blomster- og interiørdesign (NY).

Regjeringen vil fase ut lærefag som nesten ikke har hatt lærlinger de senere årene: storurmakerfaget, industrisømfaget, idrettsanleggsgfaget, støperifaget, garverifaget, industriell skotøyproduksjon og pianostemmerfaget.

Flere elever skal få spesialisering fra første året. Flere programområder vil bli delt andreåret for å gi økt spesialisering. For eksempel vil Vg2 Byggteknikk bli delt i Vg2 Tømrer og Vg2 Betong og mur.

Kilde: Kunnskapsdepartementet

gleder meg veldig til å komme ut i arbeidslivet, sier Pedersen.

Radikalt endringsforslag

Nylig meldte regjeringen at det fra 2020 blir gjort tre hovedgrep for å endre yrkesfagsutdannelsen, blant annet at elever skal få spesialisering fra første året. Dessuten skal flere programområder bli delt andreåret for å gi økt spesialisering. For eksempel vil Vg2 Matfag bli delt i Vg2 Baker

eksempel norsk diktanalyse.

- Men engelsken er grei, for det er stadig flere ting innen bilmekanikerbransjen som kommer på engelsk. Kanskje engelsken kunne vært enda mer teknisk, sier han, og legger til at de fleste fellesfagene med fordel kunne vært litt mer relevant for yrkesfagsretningen.

- Jeg valgte jo tross alt yrkesfag fordi jeg liker det mye bedre enn teoretiske fag. Jeg

har ventet på helt siden tiendeklasse: Praksisperioden i to år, og så arbeidslivet.

- Hadde det vært mulig å velge en yrkesskoleutdanning som fikk meg rett ut i praksis etter tiende klasse, hadde jeg nok valgt det.

Selv om han trives godt på Sam Eyde, synes han mye av det teoretiske de lærer er uvesentlig for ham som har valgt en mekanisk utdanning. Som for

Debatt

debatt@dn.no

La arbeidslivet drive yrkesskole

Flytt ansvaret for fag- og yrkesutdannelsen fra skole til bedrift og offentlig virksomhet. Det sikrer rett kompetanse og lære-plasser.

Situasjonen i norsk fag- og yrkesutdanning er svært alvorlig. Vårt utdannelsessystem gir ikke næringslivet og offentlig sektor tilstrekkelig tilgang på arbeidskraft med kompetanse tilpasset behovene i arbeidslivet.

NHOs Kompetansebarometer viser at halvparten av bedriftene har et udekket behov for kompetanse. Det fører til redusert virksomhet og tap av kunder og markedsandeler.

Den første rapporten fra Holdenutvalget (NOU2018:2) viser at rekrutteringsutfordringene i fremtiden ikke bare gjelder bedriftene, men også offentlig sektor. De regionale forskjellene i Norge kommer til å øke. Kvalitet og relevans i utdannelsen vil bli avgjørende både for sektorer og regioner. I dag ligger ferdighetsnivået til våre yngre arbeidstagere under gjennomsnittet for landene i OECD.

For å rette på dette må vi utvikle et utdannelsessystem som er fleksibelt og tilpassingsdyktig.

Her er fem hovedproblemer vi må løse:

- Svak kvalitet i videregående utdanning.
- Stort frafall som antagelig henger sammen med manglende motivasjon hos elevene.
- Svake ferdigheter hos elevene når de starter på utdannelsen.
- Elevenes egne feilvalg.
- Manglende lærlingeplasser for elevene.

Til tross for mange seriøse og dyre policy-initiativ på alle disse områdene de siste årene, står vi tilnærmet stille. Lite eller ingenting forandres. Det er derfor tid for å tenke nytt.

I dag er fag- og yrkesutdannelsen et delt ansvar mellom skole og næringsliv og offentlig sektor. Skole er den ledende part, men slipper likevel de fleste av elevene til næringslivet uten særlig oppfølging etter to års skolegang.

Vårt forslag er at ansvaret for fag- og yrkesutdannelsen i Norge flyttes fra skole til bedrift og offentlige virksomheter (Rapport 1/2018 fra Senter for innovasjon i utdanning). Det er radikalt og innebærer en grunnleggende endring av vårt utdannelsessystem. Men det tar oss samtidig bort fra stadige forsøk på reparasjoner av noe som ikke fungerer til offensivt å møte fremtidens utfordringer

Elever inngår en fire års kontrakt med arbeidsgiverne ved oppstart av fagopplæringen. Dette gir arbeidsgiverne eneansvar for opplæringen. Opptak til yrkesopplæring skjer ved at elevene søker til arbeidsgiver for læreplass

Grensesnittet mellom skole og arbeidsliv endres på en grunnleggende måte. Fag- og yrkesutdannelseseleven vil sosialiseres inn i det arbeidsliv de skal tilbringe resten av sin yrkesaktive tid i, ikke inn i en skole de skal forlate. Foto: Jan Haas/NTB Scanpix

Innlegg Johan From og Hans Bonesrønning

Johan From er professor og leder ved Senter for innovasjon i utdanning, Handelshøyskolen BI.

Hans Bonesrønning er professor på NTNU og professor II på Handelshøyskolen BI.

for norsk arbeidsliv og offentlig sektor.

Her er en skisse til hvordan det kan skje i praksis.

Elever inngår en fire års kontrakt med arbeidsgiverne ved oppstart av fagopplæringen. Dette gir arbeidsgiverne eneansvar for opplæringen. Opptak til yrkesopplæring skjer ved at elevene søker til arbeidsgiver for læreplass. Arbeidsgiver velger selv hvilke elever de vil tegne kontrakt med. All praktisk opplæring vil således skje i bedriftene.

Arbeidsgiverne bestiller undervisningstjenester fra de videregående skolene, for eksempel av undervisning i fellesfag. Arbeidsgivere og videregående skoler må bli enige om arbeidsfordelingen. Det vil være nærliggende å anta at både fellesfag og programfag vil kunne gjøres mer relevante ved at skolene og arbeidsgiverne går sammen om utformingen av disse.

Grensesnittet mellom skole og arbeidsliv endres dermed på en grunnleggende måte. Elevene vil

sosialiseres inn i det arbeidsliv de skal tilbringe resten av sin yrkesaktive tid i, ikke inn i en skole de skal forlate.

Vi foreslår å styrke faget utdannelsesvalg i ungdomsskolen, samtidig som vi trekker inn Opplæringskontorene i fylkene som en langt sterkere aktør i tiden før elevene tar sine valg. Tanken er at det må bygges robuste karrieresentre som gir ungdom (gjerning i samråd med sine foreldre) bedre muligheter for tryggere og riktige valg enn i dag.

Som samfunn er vi ikke helt fremmed for å la næringslivet og offentlig sektor ta et større ansvar for fag- og yrkesopplæringen. «Full opplæring i bedrift» er den modellen vi foreslår å bygge videre på. Denne modellen, i samspill med næringer med akutte behov for kvalifisert arbeidskraft, mener vi bør utprøves i fullskala innenfor rammene som er skissert her.

Hotell- og restaurantfag og bygg- og anleggsektoren bør for eksempel kjenne sin besøkelsestid for å bidra til en grunnleg-

gende fornyelse og utvikling av fag- og yrkesutdannelsen. Hvis ikke de griper muligheten, vil underskuddet på kvalifisert arbeidskraft i disse næringene bare øke.

Vi må flytte mer ansvar over på næringslivet og offentlig sektor for å utdanne de som skal dekke fremtidens kompetansebehov. Erfaringene har vist oss at politiske løsninger, gjennom stadige tilpasninger av vår eksisterende fag- og yrkesutdanning, ikke har klart å håndtere utfordringene for hverken næringer, offentlige sektorer eller for dem som er i utdanning.

Johan From, professor og leder ved Senter for innovasjon i utdanning, Handelshøyskolen BI og **Hans Bonesrønning**, professor ved Senter for økonomisk forskning, NTNU og professor II Senter for innovasjon i utdanning, Handelshøyskolen BI

Se også side 34-35